

eller ødelagt. Denne betragtning faar en endnu videre og vigtigere betydning, naar den anlægges paa tidligt nordisk brevvæsen. Hvad der opfattedes som naturligt i forholdet mellem Hamburg og Rom, verdens fineste kancellier, maatte blive og være en naturlig selvfølge, da man paa steder og i en tid, hvor retshandlinger paa tinge eller ved vidner var de eneste anerkendte bevismidler, begyndte at give dokumenter uden vidner en beviskraft, der beroede alene paa den tillid, man efterhaanden fik til, at et dokument, udstedt af et troværdigt kancelli, en biskops eller en konges, ogsaa i sig selv var rigtigt. Om et saaledes anset kancelli udfærdigede et nyt brev, omskrev et gammelt brev, naar den skrevne adkomst, man hidtil havde støttet sig paa, af en eller anden grund, f. e. vidners bortdøen, var blevet ikke beviskraftigt, eller udfærdigede et brev, der i sig samlede ældre retshandlinger, hvorom maaske kun en notitia eller overhovedet ingen ældre skriftlig handling var bevaret, var ligegyldigt; afgørende var alene kancelliets, eller dog skriverstuens anseelse og troværdighed; den dækkede alle dens udfærdigelser, som den dækker dem den dag i dag — et synspunkt, som Peitz maaske noget stærkere kunde have fremhævet. Ægte eller falsk er i de fleste, praktiske forhold et spørgsmaal om tillid. Naar pavekancelliet anerkendte de hamburgske »skinoriginaler«, beroede det ikke paa, at det ansaa dem for »ægte«, men paa at det nærede den tillid til Bremerkancelliet, at dette havde omskrevet de gamle originaler rigtigt. Man vil sikkert ogsaa ved en nøjagtig gennemgang af gamle danske dokumenter kunde finde adskillige eksempler paa saadanne »falsknerier« som de hamburgske. A. Køcher har i dette tidsskrifts 9. R. II, 129 ff. anført stærke grunde for, at vort ældste kongebrev af 1085 maa betragtes som en saadan omskrivning, og der vil sikkert kunne findes andre danske »falsknerier« af samme art.

Erik Arup.

**M. Cl. Gertz: *Scriptores
Minores Historiæ Danicæ
Medii Ævi.* Kbhvn. 1917—
1922.**

Medens Professor Gertz for Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie arbejdede paa Vitæ Sanctorum Danorum, var det hans Tanke at betegne Bogen som Vol. I af en ny kritisk Udgave af *Scriptores Rerum Danicarum*, men da Værket udkom i 1912, vilde han ikke, at det skulde bære en Titel, der gav Løfter, som det maaske ikke forundtes ham at indfri. Siden dengang har Gertz imidlertid fuldendt endnu et Arbejde for Sel-

skabet, et Arbejde, der med Rette skulde nævnes som Vol. II af den ny Udgave af Langebeks gamle Værk. *Scriptores Minores Historiæ Danicæ Medii Ævi* omfatter vor latinske historiske Litteratur fra Middelalderen, Saxo og Annalerne undtagne, nemlig de gamle Kongerækker, Roskildekroniken og Lejrekroniken, Sven Aggesøns Skrifter, Saxokompndiet fra 14. Aarh. med dets Fortsættelse, sjællandske Krønike i ældste Skikkelse, Ærkebispkroniken fra Lund, en Del Klosterhistorier og Optegnelser om Tiggerordnerne m. m., hvortil kommer tre Skrifter af fremmed Herkomst, der giver Bidrag til vor Historie: Encomium Emmæ, Beretningerne fra Exordium magnum om Ærkebiskop Eskil og hans Farbrødre samt Skildringen af de danske Korsfareres Tog til Jerusalem.

Alle disse Stykker er med en ringe Undtagelse gamle Kendinge fra S. R. D. Saa klogt har Langebek og hans Forgængere søgt, saa troligt har de arbejdet, at den ny Udgave, der kommer halvandet Hundrede Aar eller mere efter deres Tid, ikke bringer nyt Stof. Der er endda et enkelt Stykke fra det gamle Værk, som havde fortjent at faa en Plads i det nye, dog i en renere, oprindeligere Skikkelse. Det er Ribe Bispekrønike, et ganske mærkeligt Arbejde fra 13. Aarh., som er overleveret os dels gennem en Copi fra 16. Aarh., hvis Tekst tydelig røber middelalderligt Forlæg, dels gennem to af hinanden uafhængige Copier fra 18. Aarh., der nævner Samlingsbindet Veriloquium uetus som deres Kilde. I disse Manuscripter — Gl. kgl. Saml. 2455 4to, Gl. kgl. Saml. 1091 fol. og AM. 1051 4to — slutter Krøniken med Biskop Tuuo, og her skimtes ikke den Paavirkning fra Ribearbogen, som vi iagttager i den overarbejdede Tekst i S. R. D. allerede i Beretningen om Tuuos Bispetid¹.

Hidtil ukendte Tekster bringer den ny Udgave ikke², men den hævder sin Betydning ved at bygge de gamle Tekster op paa fastere Grundvold, idet et stort Haandskriftmateriale er fremdraget og metodisk udnyttet som aldrig før. Medens Langebek til sin Udgave af Saxokompndiet brugte Ms. Ex don. var. 139 4to fra Universitetsbiblioteket og Copier af Additamenta 49 fol. og Cod. Ups. DG 44, har Gertz haft alle de tre nævnte Codices i Hænde in originali og dertil et Manuscript fra Skokloster, som

¹ SRD. VII 192. Ellen Jørgensen: Annales Danici 27.

² I Sidney Sussex College i Cambridge er en ret stor Codex fra 15. Aarh., en omfattende Samling Fortællinger om Jomfru Marie Undergerninger, hvoriblandt flere Stykker, der nævner Ærkebiskop Eskil af Lund. Ligesom de gammelkendte Visionsberetninger i Exordium

er deponeret i det svenske Rigsarkiv¹. Medens Langebek, da han stod overfor Udgivelsen af sjællandske Krønike, optrykte den Tekst, Arne Magnusson havde publiceret, har Gertz draget Nytte af den Huitfeldt-Pufendorfske Codex og de Svaningske Ekscerpter — ikke mindst til Krønikens Fortsættelse, den ypperlige Aar-bog fra Valdemar Atterdags Tid. Middelalderlige Manuscripter, som det af Aug. Potthast fundne Manuscript i Baron v. Richt-hofens Bibliotek eller den af Waitz fremdragne Erfurt Codex, kommer den ny Udgave til Gode, — Afskrifter fra senere Aar-hundreder, Svanings og Vedels Manuscripter, Stephanii Copier, det gode Stof fra den Arnemagnæanske Samling, vurderes og ud-nyttes. Dog er en enkelt Afskrift fra Vedels Haand bleven over-set, idet den har skjult sig i en Pakke i det kgl. Biblioteks Haand-skriftsamling (Ny kgl. Saml. 2155 b 4to), en god og klar Afskrift af Abbed Vilhelms Genealogia regum Danorum, der gaar tilbage til samme middelalderlige Manuscript, der ligger til Grund for den af Professor Gertz benyttede Copi, — Sorø Klosters Adam af Bremen Codex².

Det smukkeste Resultat af Arbejdet med Overleveringen synes den ny Tekst af Sven Aggesøns Skrifter, som Gertz allerede i 1915 offentliggjorde og nu optrykker i *Scriptores Minores* Side om Side med Teksten fra Stephanii Udgave fra 1642. Af Lyskanders mise-

magnum kunde de vel bringe en og anden Oplysning om Eskils Liv og Virken. (M. Rhodes James: *Catalogue of manuscripts in the library of Sidney Sussex College Cambridge* 90 n. 95). — Et Manuscript fra Uni-versitetsbiblioteket i Prag fra c. 1500 indeholder »Compendiosa ac iocunda chronica regum Dacie cum nonnullis incidentibus regnorum Suecie et Norwegie«. Skriftet, der er forfattet under Kong Hans, rum-mer ikke meget originalt Stof, da det for Størstedelen er stykket sam-men af Adam af Bremens Kirkehistorie, Rydaarbogen og *Chronica sclauica*. Efter sin Karakter kunde det næppe kræve Plads i Prof. Gertz' Udgave, men fortjener dog at nævnes her.

¹ Hvad der findes tilføjet i Skoklostermanuskriptet om en Haandfæstning, som Valdemar Atterdag skal have givet i Viborg 8. Juni 1342, maa betragtes som uægte. Store Stykker af Valdemar 3.s Haandfæstning og dette Aktstykkets Datering »sabbato proximo ante diem sanctorum marti-rum Primi et Feliciani« er overført til Valdemar 4. Vel laaner almindeligvis den ene Haandfæstning Stof fra den anden, men i Haand-fæstningen af 1326 er der Bestemmelser, som kun har Mening under den daværende Situation og ikke kan tænkes gentagne i 1342.

² S. Birket Smith: *Om Københavns Universitetsbibliotek før 1728 især dets Haandskriftsamlinger* 159, 167. Ellen Jørgensen: *Annales Danici* 17.

able Copi¹ er med uendelig Møje gravet en Tekst frem, der pranger i en tung og overlæsset Sprogdragt, som var yndet mod Slutn. af 12. Aarh. Teksten fra Stephanii Udgave, der hviler paa et Pergamentmanuskript i det gamle Universitetsbibliotek, er en Bearbejdelse fra en noget senere Tid, en Gengivelse af Sven Aggesøns Skrifter i jævnere Stil, som faldt bedre for 13.—14. Aarh. Paa samme Vis blev Saxos mægtige Værk med dets svulmende Retorik afkortet og gengivet i en enkel og jævnmodig Fremstilling i 14. Aarh.² To Tidsaldre aabenbarer sig i de forskellige Tekster.

Scriptores Minores giver god Anledning til Betragtninger over vor middelalderlige Historieskrivning og Overleveringens Vilkaar, men det vilde føre for langt bort at følge den Tilskyndelse, der ligger i Udgaven. Her skal kun peges paa de mange Afskrifter fra 15. Aarh., der er blandt det Manuskriptmateriale, Gertz raader over; de vidner om, at dette Aarhundrede, der synes os en Overgangsperiode uden Enhed i Kultur, uden Enhed i Stræben, dog bevarede Forbindelsen med Fortiden efter fattig Evne. — Der er tillige Grund til at minde om, at vi ved Siden af den latinske historiske Litteratur har en Litteratur paa Modersmaalet — vel for Størstedelen Oversættelser fra 15. Aarh. — som er utrykt eller publiceret paa en lidet praktisk Maade. Det var at ønske, at disse historiske Smaaarbejder kunde samles i et Bind, der sluttede sig til nærværende Udgave. Og flere Ønsker kunde jeg fremsætte, Ønsker om et Bind omfattende Nekrologier, der venter paa moderne Udgivelse, hvoriblandt i første Række Næstvednekiologiet med dets mange skiftende Hænder. I samme Bind kunde der gøres Forsøg paa at rekonstruere Roskilde Domkirkes Nekrologium ved Hjælp af Peder Olsens og Hamsforts Excerpter og Bartholins Optegnelser i hans Kollektanea og hans Annaler. Et følgende Bind skulde indeholde Jordebøger og Regnskaber. Disse Bøger burde ikke afvige altfor meget i Ydre fra Vitæ Sanctorum og Scriptores Minores³. Selv om de kom til at savne Fælles-

¹ Lyskanders Copi var en Tid i Biskop Chr. Worms Bibliotek og siden i Rostgaards Eje; paa Rostgaards Auktion købtes den af Arne Magnusson.

² I de bevarede Manuskripter bærer Compendium Saxonis intet Forfatternavn, men et tabt Manuskript E 38 fra Universitetsbiblioteket er i en gammel Fortegnelse (Gl. kgl. Saml. 1071) katalogiseret som »Liber fratris Joannis Erii scriptus de quibusdam gestis Danorum«. Skulde Broder Jens Eriksen være Forfatteren?

³ Den Sammenblanding af kritisk Apparat og Kildehenvisninger og Oplysninger, som findes her, vilde dog ikke være at opretholde, ej heller den ensartede Sats, der ikke sætter Skel mellem originalt Stof og Laan.

titel og fortløbende Volumenummerering, vilde det være praktisk og smukt, om de saavidt muligt fremtraadte som Led i en Helhed — Nyudgaven af *Scriptores Rerum Danicarum*, som Professor Gertz med Ære har begyndt.

Ellen Jørgensen.

**Annales Danici Medii Ævi.
Editionem nouam curauit
Ellen Jørgensen. Kbhvn.
1920.**

I sin foranstaaende anmeldelse omtaler dr. Ellen Jørgensen, at Gertz oprindeligt havde den tanke at paabegynde en ny kritisk udgave af Langebeks *Scriptores*, og hendes afsluttende bemærkninger viser, at hun sympatiserer med denne tanke. Ogsaa for mig staar det saadan, at det arbejde med at nyudgive vore middelalderlige kildekrifter, som Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie har æren af at have optaget, maa føre til, at Langebeks *Scriptores* helt overflødiggøres, helt afløses af nye, tidssvarende tekstudgaver. Dr. Ellen Jørgensen giver en hel lille indholdsfortegnelse for kommende bind af *Scriptores rerum Danicarum*. Et af dem skal indeholde de middelalderlige jordebøger og regnskaber, og det er rigtigt, at nyudgaver deraf er højst ønskelige, ikke blot af de virkelige jordebøger som Roskildebispens, men endnu mere af de vigtige kildekrifter, som man maaske kan betegne som i forskellig forstand »uegentlige« jordebøger. Om Sorø Gavebog har jeg (H. T. 8. R. V, 202—215) bevist, at dens ældste parti, skrevet 1214, er af fremragende kildeværdi; men mit studium deraf overbeviste mig tillige om, at Langebeks aftryk er højst utilfredsstillende. Og nu »Kong Valdemars Jordebog«. Hvad Langebek fik med af Cod. Holm. A 41 er ganske vist afløst af Oluf Niensens udgave af 1873, men denne er nu uerholdelig selv i antikvarboghandelen; en ny udgave er i virkeligheden nødvendig — og i Lauritz Weibull havde vi vel manden dertil. Endnu mere paatrængende synes mig dog en ny udgave af 13. aarh.s erkebisp-procesakter; arbejdet med dette aarh.s danske historie har overbevist mig om deres fremragende betydning for forstaaelsen af den tids danske politik. Skulde det være umuligt at bevæge Gertz til endnu at paatage sig denne opgave?

Det var, som dr. E. J. ogsaa fremhæver, en vidunderlig videnskabelig bedrift, Langebek udførte, da det for halvandet hundrede aar siden lykkedes denne ene mand — med undtagelse af brevene og nogle brevbøger — at bringe i trykken eller dog for trykken at tilrettelægge næsten hele det materiale til vor middelalder-